

Isto Huvila

Informaation ei niin lyhyt eikä erityisesti suoraviivainen historia

Arvio teoksesta Gleick, James: Informaatio. Helsinki: Art House, 2013. Suom. Veli-Pekka Ketola.

The Finnish translation of James Gleick's *The Information: A History, a Theory, a Flood* (2011) provides an easy-to-read introduction to the scientific and technological information discourse. From the Finnish information studies point of view, it is interesting as one of the few information related popular science books published in a national language.

Mitä informaatio on, miksi siitä pitäisi lukea ja tietää jotakin? Kaikkihan sen tietävät, vai tietävätkö. James Gleickin Informaatio ei anna vastauksia aivan kaikkiin näihin kysymyksiin, mutta toimii erinomaisesti johdatuksena teknisen ja luonnontieteellisen informaatiokeskustelun maailmaan.

Art House on julkaissut suomenkieliselle lukijakunnalle kiitettävän ripeällä aikataululla James Gleickin maailmalla laajalti positiivista huomiota ja tunnustusta keränneen teoksen *The Information: A History, a Theory, a Flood* (2011) lyhyellä ja ytimekkäällä nimellä "Informaatio". Kirjaa, joka on kaikin puolin tukevasti populaaritieteellinen esitys aiheestaan, on helppo lähestyä ja lukea. Tarina etenee puoli-kronologisesti hyppien teemasta toiseen menneisyydestä kohti tämän päivän instagramyhteiskuntaa, mutta pitää otteessaan hyvin alusta loppuun. Tämä ei ole suinkaan itsestäänselvää ottaen huomioon, että kyseessä on teos, joka käsittelee niinkin vaikeasti vangittavaa asiaa kuin informaatio ja tekee reilunmittaisen koukkauksen tiedonvälityksen matemaattisiin ja fysikaalisiin perusteisiin. Kukapa ei tietäisi jotakin informaatiosta ja olisi kuullut, että elämme informaatio- ja tietoyhteiskunnassa. Tämä ei silti tarkoita sitä, että informaatiosta olisi aivan helppoa puhua kiinnostavasti tai kirjoittaa mukaansatempaavaa kirjaa. Tässä ainakin informaatiotieteen näkökulmasta jossakin määrin puoli-mahdottomassa tehtävässä aiemmin Kaos-teoksestaan tunnettu useaan kertaan Pulitzer-palkittu tieteenpopularisoiija Gleick onnistuu enemmän kuin hyvin.

Eräänlainen punainen lanka Informaatiossa on niin kutsutun informaatioteorian (oikeammin toki matemaattisen kommunikaatioteorian) isän Claude Shannonin työ. Samalla matka kuitenkin kulkee afrikkalaisista rummuista, kielten kehityksestä matematiikkaan, Charles Babbageen, lady Ada Lovelaceen, 1800-luvun lopun lennättimiin, kvanttifysiikkaan ja Wikipediaan. Ottaen huomioon, että Gleick visusti varoo kertomasta tarkasti kirjan alussa mikä kirjan juoni, ajatus tai päämäärä on, eri lukujen temaattinen poukkoilu ja tarinan (jos sitä nyt edes kovin perinteisessä mielessä on olemassa) epäjatkuo häiritsee yllättävän vähän. Vahvimmillaan kirjoittaja on popularisoidessaan luonnontieteitä, uppoutuessaan tieteen ja teknologian historiaan. Vähemmän vakuuttavaksi teksti muuttuu kirjan loppupuolella, jolloin Gleick siirtyy pohtimaan "merkityksen" merkitystä informaatiolle ja sellaisia kysymyksiä kuten tiedonorganisointia ja informaation digitalisoitumista. Väittäisin, että tämä ei pelkästään johdu allekirjoittaneen omasta tutkimusalasta, vaan siitä että Gleick on vahvimmillaan juuri luonnontieteen popularisoijana. Samalla on ilmeistä, että Informaatio ei ole informaatiohistorian kokonaisesitys, vaan käsittelee yhtä nimenomaista jatkumoa, joka liittyy informaation tekniseen käsittelyyn ja informaatioon fyysikaalisena ilmiönä.

Vaikka populaarisesityksenä Informaatio onkin monissa suhteissa verrattain ainutlaatuinen, on se helppo liittää osaksi laajempaa populaaria että tieteellistä informaatiohistoriallista keskustelua.

Yhteiskuntatieteellisesti ja humanistisesti orientoitunut informaation, informaatiokulttuurin ja teknologian tutkimus on nostanut päätään viimeisten vuosien aikana. Informaatioteknologian historiaa on valutettu tieteen ja teknologian tutkimuksen parissa. Tiedonhallintaa ja sen kulttuurihistoriaa ovat tutkineet niin informaatiohistorioitsija Alistair Black kuin vaikkapa Susan Leigh Star ja Geoffrey Bowker vuosituhannen vaihteessa ilmestyneessä kirjassaan *Sorting things out*. Toni Weller on kehittänyt laajempaa informaatiohistoriallista (information history) näkökulmaa unohtamatta sellaisia tiedon sosi- aali- ja kulttuurihistorian klassikoita kuten Peter Burken teosta *A social history of knowledge* ja sen hiljattain ilmestynyttä toista osaa. Vaikka monet informaatiohistorian perusteokset ovatkin ainakin akateemisesta näkökulmasta verrattain mukaansatempaavia verrattuna moneen muuhun informaatiotieteelliseen kirjallisuuteen, ehkä saamme kuitenkin vielä odottaa hetken James Gleickin kollegaa, joka kirjoittaisi lentokentän lehtikioskin pokkarihyllyyn sopivan esityksen informaatiohistoriasta nimenomaan merkityksen näkökulmasta.

Veli-Pekka Ketolan käänös Gleickin alkutekstistä on mainio ja tavoittaa hyvin kirjan hengen olemalla sekä asiallinen että paikoitellen jopa asiaan sopivalla tavalla hauska. Pakollisia painovirheitä eli tekstistä juuri löydä vaan kirja on kaiken kaikkiaan hyvää työtä. Gleickin kirjaa voi helposti suositella kevyehkönä mutta asiallisena välipalana informaation ja informaatioteorian historiasta kiinnostuneille. Se sisältää melkoisen annoksen sekä tiukkaa faktaa että hauskoja anekdootteja ja vaikei yleiskattava kokonaisuus olekaan, toimii johdatuksena useampaankin informaation, tiedon ja tiedonvälityksen historian kannalta mielenkiintoiseen ilmiöön.

Informaatiotutkimuksen näkökulmasta Gleickin teos sinänsä ja sen suomentaminen on ilahduttavaa toki erityisesti siksi, että tähän

nimenomaiseen alaan liittyviä populaareja bestsellereitä ei pyöri jaloissa aivan vaivaksi asti. Vaikka teoksen shannonilaisuus saattaa ehkä joitakin lukijoista hieman harmittaakin, on kirja varmasti viihdyttävää ja hyödyllistä luettavaa myös jokaiselle informaatioalan ammattilaiselle, opiskelijalle ja tutkijallekin. Gleick selittää sinänsä monimutkaiset matemaattiset ja fysikaaliset ilmiöt ja teorit tavalla, jotka vähemmän matemaattisesti orientoitunutkin lukija voi ymmärtää ainakin suhteellisen helposti. Samalla Informaatio on näkökulmaa vähemmän tuntevalle hyvä johdanto informaatiotieteen toisten haarojen esihistoriaan ja siihen, miten se kaikki kietoutuu tämänhetkisen informaatiotutkimuksen sekä teoreettiseen että empiiriseen valtavirtaan. Erityisen kiehtovaa kirjassa on se, miten se sukelta informaation historiaan monissa paikoissa, joissa tyyppinen informaatiotutkimus liikkuu harvoin. Afrikkalaiset rummut, lennättimen varhaisvaiheet, 1600-luvun sanakirjat ja DNA kaikki liittyvät informaatioon ja sekä ne monet muut informatiiviset asiat voisivat olla relevantteja kohteita informaatiotutkijalle perinteisempien hakujärjestelmien, (edelleen usein hyvin rajatusti ymmärretyn) tietokäyttötymisen, tietokoneenmakuisen tiedonhallinnan ja esimerkiksi informaatiolukitaidon lisäksi. Informaatioammattilaisen näkökulmasta kirjan viehätystä lisää toki myös se, että se vilisee herkullisia anekdootteja, joita voi olla mukava viljellä eri yhteyksissä on sitten tietoasiantuntija, kirjastonhoitaja, tutkija tai opettaja.

Viite:

Versio kirja-arvostelusta on julkaistu Agricola Suomen historiaverkossa osoitteessa:
<http://agricola.utu.fi/julkaisut/kirja-arvostelut/index.php?id=3495>.